

Водночас у контексті умов життя в'язнів були зрозумілими занепокоєння суддів, які твердили про те, що покарання ув'язненням є шкідливим як для засуджених злочинців, так і для суспільства і держави, що дає підстави для роздумів і сьогодні.

Список використаних джерел:

1. Малько А.В. Смертна кара як правове обмеження. *Держава і право*. 1993. № 1. С. 77–78.
2. Radzinowicz L. Przestępczość w Polsce w r. 1934. *Głos Sądownictwa*. 1935. Nr. 7–8. S. 508–520.
3. Rocznik Statystyczny 1928. Warszawa : Drukarnia Krajowa, 1930. XVI. 275, [8] s.
4. Grzeškowiak A. Prawo karne w poglądach profesora Julszusa Makarewicza. Lublin : Wydawnictwo Kul, 2005. 366 s.
5. Lityński A. Wydział Karny. Komisji Kodyfikacyjnej II Rzeczypospolitej. Dzieje prac nad częścią ogólną kodeksu karnego. Katowice, 1991. 150, [6] s.
6. Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Wydział Karny. Sekcja prawa karnego. T. 1. Z. 1. Warszawa ; Lwow, 1921. (Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Wrocławskiego : strona. URL: <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/docmetadata?id=40945&from=publication>).
7. Makarewicz J. Kodeks karny z komentarzem. Lwow, 1938. 662 s.
8. Літопис УПА. Торонто; Львів : Літопис УПА, 2007. Т. 45: Генерал Роман Шухевич – «Тарас Чупринка» Головний командир УПА. 576 с.
9. Літопис УПА. Т. 10: Життя і боротьба генерала «Тараса Чупринки» (1907–1950). Документи і матеріали. Київ; Торонто : Літопис УПА, 2007. 815 с.
10. Plaza S. Historia prawa w Polsce na tle porównawczym. Cz. 3: Okres międzywojenny. Krakow : Księgarnia Akademicka, 2001. 762 s.
11. Bardach J., Lesnodorski B., Pietrczak M. Historia państwa i prawa polskiego. Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1979. 654 s.
12. Makarewicz J. Wzrost przestępczości w Polsce. *Przegląd Prawa i Administracji*. Rok LVI. Lwow, 1931. s. 166.
13. Makowski W. Kodeks karny 1932. Komentarz. Warszawa : Nakładem Księgarni F. Hicka, 1932. 266 s.

УДК 342.415

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.1-1.3>

ГЕДЗЮК О.В.

**СОЦІАЛЬНА ДЕРЖАВА: ПОНЯТТЯ, ЗНАЧЕННЯ
ТА НОРМАТИВНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ**

У статті досліджується поняття соціальної держави. Стаття 1 Конституції України проголошує Україну суверенною, незалежною, демократичною, соціальною і правовою державою. Проаналізовано конституції зарубіжних країн на предмет закріплення у них положення про соціальний характер держави або окремі соціальні функції, які бере на себе держава. Здійснено аналіз конституцій таких країн: Німеччини, Андорри, Іспанії, Франції, Польщі, Румунії, Об'єднаних Арабських Еміратів, Туреччини, Ємену, а також положення Основного Низама Королівства Саудівська Аравія.

Соціальний аспект у функціонуванні держави має велике значення. Концепція соціальної держави знаходить своє відображення в основному законі багатьох країн. Питання взаємовідносин держави та людини, особливо в соціальній сфері, є надзвичайно чутливим. Не всі конституції містять посилення на те, що їх держава «соціальна» у перших статтях, проте ця тенденція може прослідковуватись в інших положеннях основного нормативного акта країни, визначаючи так соціальний

© ГЕДЗЮК О.В. – кандидат юридичних наук, асистент кафедри фінансового права юридичного факультету (Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

складник політики держави. Проведення соціальної політики відрізнятиметься як через стан економічного розвитку, рівень видатків бюджету на соціальні потреби, так і через культурні, ментальні, історичні та релігійні особливості кожної країни.

Питання соціальної функції держави має велике значення для суспільства. Багато викликів, які стоять сьогодні перед нашою країною, мають прямий або опосередкований стосунок до того, що Україна визнає себе соціальною державою. Питання етики відповідальності, співвідношення публічних і приватних інтересів, а також проблеми дотримання соціальних прав та інші питання, вимагають переосмислення ролі держави. Щоденний вибір кожної людини впливає на загальний стан освіченості та здоров'я населення країни, що допомагає у розбудові сильної країни, адже основа розвитку успішної держави – людина.

Ключові слова: держава, соціальна функція, соціальне забезпечення, держава загального добробуту, соціальна держава, конституція.

This article deals with the concept of a social state. Article 1 of the Constitution of Ukraine declares that Ukraine is a sovereign, independent, democratic, social and legal state. It is analyzed the constitutions of different countries in the aspects of the social nature of the state or the particular social functions of the state. Constitutions of the following countries are researched: Germany, Andorra, Spain, France, Poland, Romania, the United Arab Emirates, Turkey, Yemen, as well as the provisions of the Basic Nizam of the Kingdom of Saudi Arabia.

The social aspect of the functioning of the state is important. The concept of a social state is reflected in the main laws of many countries. The issue of relations between the state and the person, especially in the social sphere, is extremely sensitive. However, not all constitutions include statutory provisions that their state is "social" in the first articles, but this tendency can be followed in other norms thus defining the social component of the state policy. The realization of a social policy depends on the economic development, the level of budget expenditures for social needs, as well as cultural, mental, historical and religious characteristics of each country.

The question of a social state is very important in our country. Many of the challenges that facing Ukraine today are directly or indirectly related to the fact that Ukraine recognizes itself as a social state. Issues of ethics of responsibility, the relation between public and private interests, as well as problems of social rights realization and others, require a rethinking of the role of the state. The daily choices of each person have an impact on the state. For example, an everyday person's action influence on the level of education and health. A responsible individual is a basis for a successful state.

The daily choice of each citizen influences of education and health of the population of the country.

Key words: state, social function, social security, welfare state, social state, constitution.

Вступ. Питання соціальної держави залишається актуальним впродовж тривалого часу. Після виникнення ідеї про соціальну державу до теперішнього часу відбулися історичні зміни, а культурні та політичні погляди зазнали трансформації у свідомості людини. Для України це питання актуальне як ніколи, з огляду на складний період, який проходить наша держава сьогодні. Питання взаємовідносин людини і держави хвилюють кожного громадянина. Політики часто цим користаються у своїй передвиборчій риторичі, ведучи мову про соціальний захист, натискають «кнопки» емоцій у суспільстві задля реалізації політичних амбіцій. У статті досліджено конституційне закріплення соціальної держави у різних країнах, проаналізовано підходи до розуміння соціальної держави деяких науковців, а також наведено роздуми автора щодо ролі людини у реалізації соціальної функції державою.

Питанню соціальної держави приділяли увагу науковці з різних галузей науки, наприклад такі: А.М. Колот, О.О. Герасименко, К.А. Марков, В.А. Намчук, А.Р. Крусян, Д.М. Сковронський, І.В. Яковюк, В.М. Співак, А.О. Сіленко, В.А. Коляденко, І.О. Кресіна, Н.М. Хома, М.І. Козюбра та інші. Філософи і правники, досліджуючи одне поняття, бачать у ньому власне значення.

Постановка завдання. Метою статті є провести дослідження закріплення «соціальної держави» на конституційному рівні, проаналізувати суть соціальної держави та обміркувати роль людини у ній.

Результати дослідження. Концепція соціальної держави відобразилася у Конституції України. Стаття 1 Конституції України проголошує, що Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Як зазначають автори Науково-практичного коментаря Конституції, Основний Закон створив передумови для розбудови України як соціальної держави. Соціальною вважається така держава, яка визнає людину найвищою соціальною цінністю, своє призначення вбачає в забезпеченні громадянського миру і злагоди в суспільстві, надає на субсидіарних засадах соціальну допомогу індивідам та іншим громадянам, які перебувають у важкій життєвій ситуації, з метою забезпечення кожному гідного рівня життя. Пряме визнання держави соціальною дає змогу стверджувати, що конституційному устрою Української держави притаманний принцип соціальної держави, через що він набуває вищої імперативної сили і стає загальнозначущим, зокрема, щодо соціальної спрямованості законодавства [1].

Не лише Конституція України визнає Україну соціальною, але й більшість конституцій, які були прийняті після Другої світової війни містять норми про соціальну державу. Пропонуємо звернутись до прикладів деяких європейських країн:

– Конституція Федеративної Республіки Німеччини у статті 20 встановила, що Федеративна Республіка Німеччина є демократичною і соціальною федеративною державою [2];

– Князівство Андорра є правою, незалежною, демократичною і соціальною державою (Стаття 1 Конституції Андорри) [3].

– Іспанія визнається як соціальна і демократична, правова держава, яка проголошує вищими цінностями свободу, справедливість, рівність, політичний плюралізм (Стаття 1 Конституції Іспанії) [4].

– Франція є неподільною, світською, соціальною, демократичною Республікою. Вона забезпечує рівність перед законом усіх громадян незалежно від походження, раси чи релігії... (Стаття 1 Конституції Французької Республіки) [5].

– Польща є демократичною, правовою державою, яка реалізує принципи соціальної справедливості (стаття 2 Конституції Польської Республіки) [6].

– Румунія – правова, демократична і соціальна держава, для якої гідність людини, права і свободи громадян, вільний розвиток людської особистості, справедливість і політичний плюралізм є найвищими цінностями... (частина 3 статті 1 Конституції Румунії) [7].

А.М. Колот та О.О. Герасименко зазначають, що європейська соціальна модель – це не уніфікований набір соціальних компонентів; вона має як спільні риси незалежно від географії її впровадження, так і відмінності, зумовлені національними традиціями певної країни, рівнем її економічного розвитку, політичними вподобаннями панівної еліти тощо. Пріоритетними складниками та соціальними цінностями цієї моделі є такі: розподіл ризиків через систему соціального страхування; неприпустимість значної економічної й соціальної нерівності; захист прав працівників, культивування в суспільстві почуття взаємної відповідальності й солідарності [8, с. 18].

Окремі положення щодо соціальних прав містяться також в основних законах деяких ісламських країн. Звернемось для прикладу до Конституції Об'єднаних Арабських Еміратів. Стаття 14 «Рівність, соціальна справедливість, забезпечення безпеки і спокою, рівність можливостей для всіх громадян є основами суспільства». Стаття 16 «Суспільство повинно піклуватися про дітей, захищати дітей з відхиленнями у розвитку, а також надавати допомогу всім, хто з якої-небудь причини не здатний самостійно піклуватися про себе. Серед них – хворі люди, люди похилого віку, інваліди війни. Законодавство забезпечує надання їм допомоги і соціальні гарантії». Стаття 17 «Основа соціального прогресу – освіта. Початкова освіта обов'язкова і безкоштовна на всіх етапах. Законом визначено напрямки розвитку системи освіти, а також об'єднання різних його рівнів і боротьба з неписьменністю». Стаття 24 «Основою соціальної справедливості виступає взаємодія між державною діяльністю і приватною. Мета такої взаємодії – економічний розвиток, підвищення продуктивності, підвищення рівня життя і загальне благополуччя населення...» [9].

У статті 22 Основного Низама Королівства Саудівська Аравія вказано: «Економічний і соціальний розвиток здійснюється відповідно до науково обґрунтованого плану» [10].

Стаття 2 Конституції Турецької Республіки декларує, що Туреччина – демократична, світська і соціальна держава, заснована на нормах права; спирається на концепцію громадського спокою, національної солідарності та справедливості; поважає права людини [11].

У статті 25 Конституції Ємену передбачено, що єменське суспільство базується на соціальній солідарності, заснованій на справедливості і рівності відповідно до закону. Стаття 32 Конституції Ємену: «Освіта, охорона здоров'я і соціальні служби є основними засадами побудови і розвитку всього суспільства. Суспільство разом із державою бере участь у забезпеченні

цих засад». У статті 55 цього ж Закону – «Держава гарантує всім громадянам соціальний захист у разі хвороби, втрати працездатності, безробіття, старості або втрати годувальника. Відповідно до Закону держава приділяє особливу увагу в цьому плані сім'ям загиблих на війні» [12].

Не всі конституції містять посилання на те, що їх держава «соціальна» у перших статтях, проте ця тенденція може прослідковуватись в інших положеннях основного нормативного акта країни, визначаючи таким чином соціальний складник політики держави. Визначення держави як соціальної відсутні у найстаріших чинних конституціях, наприклад США (1787 р.) [13] і Норвегії (1814 р.) [14]. Багато фахівців сходяться на думці, що ці країни є фактично соціальними, незважаючи на відсутність визначення держави як соціальної в основному законі.

Без сумніву, можна стверджувати, що кожна держава соціальна по-своєму. Проведення соціальної політики відрізнятиметься як за через стан економічного розвитку, рівень видатків бюджету на соціальні потреби, так і через культурні, ментальні, історичні та релігійні особливості кожної країни.

К.А. Марков зазначає, що західні вчені (Г. Ріттер, Дж. Роулз та інші) виокремлюють три моделі соціальної держави: позитивну державу (США), в якій соціальна політика держави є засобом контролю; власне соціальну державу (Великобританія), в якій соціальна політика держави є засобом забезпечення повної зайнятості; державу добробуту (Нідерланди), в якій соціальна політика держави функціонує як засіб забезпечення рівності, кооперації й солідарності. К.А. Марков продовжує, що ці моделі мають тенденцію переходу від однієї до іншої. Вони повністю не були реалізовані, що свідчить про мінливість соціальної політики держав під час розвитку [15, с. 30].

Дослідники Г. Віленський і Ч. Лебо виділили «інституціональну» і «залишкову» моделі соціальної держави. За першої моделі перерозподіл матеріальних благ вважається функцією, котра органічно властива соціальній державі. За другої ж – такий перерозподіл слугує начебто надзвичайним заходом. Це означає, що «залишкова» модель передбачає надання державної підтримки особі лише у разі, коли індивідуальні потреби не можуть бути задоволені іншими соціальними інститутами, зокрема сім'єю, громадою, благодійними фондами [16, с. 44].

У науковій літературі є різноманітні визначення поняття соціальної держави. Зупинимось на деяких із них.

А.Р. Крусян зазначає, що соціальна держава – це держава, політика якої має пріоритетну соціальну спрямованість, що виражається у відповідному обслуговуванні державою громадянського суспільства, створенні необхідних і достатніх умов для реалізації економічних, соціальних і культурних прав людини, гарантуванні їй соціального захисту та соціальної безпеки, зважаючи на соціально-економічні можливості держави, на основі принципів справедливості, пропорційності та гармонійного поєднання (балансу) інтересів суспільства і людини [17].

Соціальну державу Д.М. Сковронський розглядає як тип держави, у якому наявні всі правові основи соціальної регуляції, єдина соціальна політика орієнтована на всіх членів суспільства, є бюджетні соціальні виплати та державні системи соціального захисту і соціального забезпечення, а також наявна чітка відповідальність держави за рівень особистого добробуту громадян [18, с. 16]. Науковець зазначає, щодо України, то більш коректно говорити про «соціально зорієнтовану державу», особливо враховуючи наслідки світової економічної кризи, яка охопила увесь світ і хоча вдарила передусім по економічній сфері, але автоматично запустила механізм нищівної руйнації соціальної сфери. Водночас категорія «соціально зорієнтована держава» і надалі є досить умовною, оскільки не містить чітких критеріїв віднесення тієї чи іншої держави саме до соціальної, а також не розкриває її співвідношення з правовою, демократичною державою [18, с. 7].

А.М. Колот і О.О. Герасименко зазначають, що соціальна держава – це суспільний інститут, який, існуючи одночасно в багатьох іпостасях: законодавця, власника, гаранта прав і свобод, органа виконавчої влади, посередника, партнера, суб'єкта громадянського суспільства – одночасно та/або поперемінно спрямовує свої повноваження і можливості на реалізацію соціальних цінностей. У найзагальнішому й дещо спрощеному тлумаченні соціальна держава – це інститут, політика якого спрямована на забезпечення гідного життя, рівності прав, вільного розвитку абсолютної більшості населення країни [8, с. 11].

Зі свого боку, І.В. Яковюк зазначає, що соціальна держава не може бути визнана ні формою держави, ні метою її діяльності, а соціальна держава має розглядатися як якісна характеристика правової держави [19, с. 43]. Оскільки соціальна держава є ознакою правової, котра розглядається як форма організації громадянського суспільства, то вона закономірно повинна бути визнана продуктом останнього [19, с. 44].

В.М. Співак вказує на те, що соціальна держава, здійснюючи свої цілі та принципи у формі правової державності, рухається у напрямку якнайбільшої гуманізації суспільних відносин шляхом розширення прав особистості та наповнення правових норм більш справедливим змістом. Визначальною політико-правовою ознакою, яка відрізняє правову державу від соціальної, є втручання її в процес розподілу чи перерозподілу суспільного багатства та державних ресурсів. Функції соціальної держави не обмежуються захистом слабких. Здійснюючи соціальне регулювання, держава бере на себе обов'язок підтримки стабільного соціально-економічного становища членів суспільства, соціального миру [20, с. 9].

Найвищою формою державності, її «ідеальним типом», за Б.О. Кістяківським, є соціалістична держава як основа соціально-справедливого суспільства. Вона повинна забезпечувати не інтереси робітничого класу, а гідне життя кожної особистості конкретного суспільства. Її фундаментальними принципами є такі: верховенство права; підзаконність, розподіл та обмеження державної влади; обов'язкова наявність народного представництва; визнання автономності, гідності, невіддільних прав особи, політична, економічна, соціальна і національна рівність усіх членів суспільства [21, с. 19–20].

Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року у статті 22 встановлює, що кожна людина як член суспільства має право на соціальне забезпечення і на здійснення необхідних для підтримання її гідності і для вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави [22]. Статтею 25 Загальної декларації прав людини встановлено, що кожна людина має право на такий життєвий рівень, включно з їжею, одягом, житлом, медичним доглядом і необхідним соціальним обслуговуванням, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту людини та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини.

До дискусії з приводу співвідношення понять «держава загального добробуту» та «соціальна держава» вдаються А.О. Сіленко та В.А. Коляденко на сторінках монографії «Соціальна держава: тернистий шлях до визнання. Світовий досвід та перспективи для України» [23]. Автори вказують на те, що соціальна держава це не синонім поняття держави загального добробуту, а його нова якість, що дає змогу здійснювати соціальні функції у сучасних умовах більш раціонально та ефективно [23, с. 10].

Останні події, які відбуваються як в Україні – військові дії, збільшення кількості людей, які потребують додаткової опіки з боку держави, демографічні проблеми, так й інших європейських країнах – старіння населення, велика кількість мігрантів, знецінення інституту сім'ї та інші, спонукають до перегляду ролі держави та механізмів, які можуть стати інструментами підтримання соціальної стабільності.

М.І. Козюбра у статті «Право і людина: лінії взаємозв'язків та тенденції розвитку» [24] зазначає, що юридико-позитивістське праворозуміння, яке тривалий час домінувало у вітчизняній (та й не тільки вітчизняній) теоретичній і практичній юриспруденції, мало державоцентристську, не людиноцентристську спрямованість, тобто було орієнтоване на державу, а не на людину. Саме держава відповідно до такого підходу встановлює норми людської поведінки. Вона ж забезпечує їх втілення в життя, зокрема, за допомогою засобів примусового характеру. Людина, за концепціями юридичного позитивізму, є не активним учасником процесу правотворення, а його об'єктом, міра поведінки якому нав'язується ззовні. Звідси право розглядається виключно як зовнішній регулятор суспільних відносин. Людині ж, по суті, відводиться роль спостерігача за правотворчими процесами та виконавця встановлених державою норм. З них же виникають права і свободи людини [24].

На нашу думку, таке порівняння доцільно взяти до уваги також у питаннях реалізації соціальної функції держави. Остання має створити необхідні передумови для захисту людини та підтримання її життя на гідному рівні. Людина, у свою чергу, повинна нести відповідальність за свій добробут, докладати зусиль і праці для того щоб забезпечити себе та свою родину. Має бути взаємозв'язок держави та індивіда для задоволення потреб усього суспільства.

Висновки. Проаналізувавши конституції ряду низки, бачимо, що концепція соціальної держави знаходить своє відображення в основному законі багатьох країн. Питання взаємовідносин держави та особи, особливо в соціальній сфері, є надзвичайно чутливим. Держава повинна реалізовувати свою функцію та турбуватись про захист людей, які мають особливі потреби, та створити можливість для їх нормального життя. Держава має забезпечити громадянам можливість розвитку,

доступу до освіти та медицини. Але лише від людини залежить, яким чином вона буде користуватись наданими можливостями. Щоденний вибір кожної особи впливає на загальний стан освіченості та здоров'я всього населення. Відповідальні громадяни – основа розвитку успішної держави. До цього має прагнути уряд – створення можливостей для розвитку кожного індивіда.

Варто також згадати про інші інституції, які частково можуть виконувати соціальні функції в суспільстві та сприяти розвитку соціальної сфери, тобто не лише держава, що, безумовно, є найбільш потужним суб'єктом, проте й громадські утворення, як-от громадські об'єднання та спілки, виконують соціально важливу місію в державі. Соціально відповідальний бізнес також робить вклад у підтримку сталого розвитку суспільства, його добробуту. Крім того, органи місцевого самоврядування, які наближені до людини безпосередньо на місцях, якнайкраще мають розуміти потреби особи. Держава хоча і бере на себе соціальну функцію, проте, на жаль, вона не завжди може виконати її на належному рівні. Проте суспільство може частково задовольняти соціальні потреби за кошти інших суб'єктів. У такому разі держава має підтримувати такі громадські організації, бізнес, які реалізують соціальні проекти, та сприяти їх розвитку.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Науково-практичний коментар. URL: <https://textbook.com.ua/pravo/1474610935> (дата звернення: 25.05.2019).
2. Конституція Федеративної Республіки Німеччини. URL: <https://worldconstitutions.ru/?p=155> (дата звернення: 25.05.2019).
3. Конституція Андорри. URL: <https://worldconstitutions.ru/?p=158> (дата звернення: 25.05.2019).
4. Конституція Іспанії. URL: http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/Hist_Normas/Norm/const_espa_texto_ingles_0.pdf (дата звернення: 25.05.2019).
5. Конституція Французької Республіки. URL: https://www.conseil-constitutionnel.fr/sites/default/files/as/root/bank_mm/constitution/constitution_russe_version_aout2009.pdf (дата звернення: 25.05.2019).
6. Конституція Польської Республіки. URL: http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/poland/poland-r.htm (дата звернення: 25.05.2019).
7. Конституція Румунії. URL: <https://worldconstitutions.ru/?p=111> (дата звернення: 25.05.2019).
8. Колот А.М., Герасименко О.О. Соціальна держава: генезис і перспективи розвитку. *Соціально-трудова відносина: теорія та практика*. 2017. № 1. С. 18 (С. 8–36.). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvtp_2017_1_3 (дата звернення: 25.05.2019).
9. Конституція Об'єднаних Арабських Еміратів. URL: <https://worldconstitutions.ru/?p=89> (дата звернення: 25.05.2019).
10. Основний Низам Королівства Саудівська Аравія. URL: http://saudianews.ru/?page_id=2589 (дата звернення: 25.05.2019).
11. Конституція Турецької Республіки. URL: https://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf (дата звернення: 25.05.2019).
12. Конституція Ємену. URL: <https://worldconstitutions.ru/?p=81> (дата звернення: 25.05.2019).
13. Конституція США. URL: <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/cnstUS.htm> (дата звернення: 25.05.2019).
14. Конституція Королівства Норвегії. URL: <https://legalns.com/download/books/cons/norway.pdf> (дата звернення: 25.05.2019).
15. Марков К.А. Проблема визначення поняття соціальної держави в науці. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2015. Вип. 5. С. 27–36.
16. Намчук В.А. Моделі соціальної держави: вибір для України. *Публічне управління*. С. 44–50. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2013-2/doc/1/07.pdf> (дата звернення: 25.05.2019).
17. Крусян А.Р. Україна як соціальна держава : концептуальні положення та конституційно-правові реалії. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1608/Krusyan.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 25.05.2019).
18. Сковронський Д.М. Соціальна держава в умовах політичних та економічних трансформацій: теоретико-правове дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2013. 19 с.

19. Яковюк І.В. Соціальна держава: до визначення змісту поняття. *Вісник Академії правових наук*. 2011. № 3 (26). С. 37–47. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/4581/1/Yakovyuk_37.pdf (дата звернення: 25.05.2019).

20. Співак В.М. Соціальна, правова держава як фактор розвитку демократичного суспільства в Україні : автореф. дис. ... к.п.н. : 23.00.02 / Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2001. 14 с.

21. Жукова Н.В. Соціально-політична концепція Б. Кістяківського. С. 19–20. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/8_2016/4.pdf (дата звернення: 25.05.2019).

22. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

23. Сіленко А.О., Коляденко В.А. Соціальна держава: тернистий шлях до визнання. Світовий досвід і перспективи України : монографія / за наук. ред. В.П. Горбатенко. Київ : [б. и.], 2002. 357 с.

24. Козюбра М.І. Право і людина: лінії взаємозв'язків та тенденції розвитку. *Наукові записки*. Т. 168: Юридичні науки. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7780/Kozyubra_Pravo_i_liudyna.pdf.

УДК 342.2

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.1-1.4>

ДУБИНСЬКИЙ І.Ю.

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

У статті досліджується фундаментальні положення теорії держави і права, а саме – функції держави. Визначено важливість вивчення нормативно-правових положень, тому що на їх основі складається уявлення про характер і специфіку функцій держави сучасного типу. Показано, що функції держави сучасного типу спрямовані на забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, у чому вбачається сутність правової держави, якою є демократична держава на сучасному етапі історичного розвитку. На прикладі Конституції України досліджені головні функції держави, які законодавчо закріплені в Основному Законі України як самоочевидно, так і опосередковано, за допомогою інших нормативно-правових інструментів – конституційних норм, спрямованості діяльності держави та обов'язків держави. Показано, що суб'єктом державного управління є держава в особі державного апарату – відомств, державних органів, організацій та установ і посадових осіб. Об'єктами державного управління виступають сфери суспільного й особистого життя, на які спрямована дія державного управління. Висвітлено основні аспекти проблематики співвідношення держави і громадянського суспільства. Аргументовано, що оптимальним варіантом є збалансоване співвідношення державно-управлінських (держава) і самоуправлінських (громадянське суспільство) начал, спрямованих на регулювання суспільних відносин. Проаналізовано, що, виділяючи певні функції держави (наприклад, правові або неправові) як самостійні групи функцій, потрібно відмежовувати їх від функцій і завдань, що реалізуються державою в економічній, політичній, соціальній чи у будь-якій іншій сфері суспільного життя. Досліджено такі завдання держави, як забезпечення соціальної консолідації суспільства, стабільності, завдання з охорони і захисту встановленого порядку у межах державних кордонів, із запобігання та вирішення конфліктів, самовідтворення, завдання визнання чи підтвердження законності права або повноважень (завдання легітимації), оволодіння наявними інструментарієм та засобами провадження влади, розширення сфери впливу держави тощо.

Ключові слова: функції держави, завдання держави, держава сучасного типу, співвідношення державно-управлінських (держава) і самоуправлінських (громадянське суспільство) начал, нормативно-правові акти.

© ДУБИНСЬКИЙ І.Ю. – аспірант кафедри адміністративного, кримінального права та процесу (Міжнародний університет бізнесу і права)